

Nebesa dovolují zabíjet

Kvůli kontroverznímu učení a životu svých stoupenců se Hnutí za obnovu Desatera božích přikázání oddělilo od církve a žilo vlastním životem pod vlivem apokalyptického očekávání. Tento vývoj nakonec vedl ke kolektivnímu násilí – vraždy a sebevraždy si vyžádaly více než tisíc obětí

ZDENĚK VOJTÍŠEK

Hnutí za obnovu Desatera božích přikázání vzniklo roku 1989 pravděpodobně na základě setkání Josepha Kibweterého a Credonie Mwerindeové. Credonia Mwerindeová (1952–2000) pocházela z vizionářské rodiny Paula Kashakua. Zjevení jejího otce vyvrcholila tím, že roku 1988 Ježíš, Panna Maria a svatý Josef požehnali jeho rodině a požádali ho, aby svůj pozemek blízko ugandského města Kanungu vyčlenil pro shromáždění věřících. Jeho dcera Credonia měla soukromá zjevení od roku 1981. V nich Panna Maria vyjadřovala boží zármutek nad mravní nedostatečností římských katolíků a zvláště

nad odvrácením se od Desatera přikázání. Vyzývala k pokání a zbožnému životu. Jako znamení trestu pro hříšníky uváděla epidemii AIDS (ta je skutečně největším zdravotním problémem obyvatel Ugandy). Na výzvu svého otce, který k tomu dostal pokyn od Panny Marie, vyšla Credonia Mwerindeová spolu se svou neteří Ursulou Komuhangiovou (1968–2000), jež byla také vizionářkou, s těmito poselstvími do jiných částí země.

Poselství tři dnů temnoty

Na této cestě se ženy v červnu 1989 setkaly s Josephem Kibweterem (1932–2000), známým katolickým laickým

aktivistou, jemuž bylo prostředí mariánských zjevení blízké – své první zjevení měl již v roce 1984. Kibweter je přijal jako potvrzení svého vlastního zjevení Panny Marie a vykonal s nimi cestu za Speciozou Mukantabanaovou, ačkoli zjevení této ženy byla právě v té době odsouzena příslušným biskupem. Joseph Kibweter pak spolu s Credonií Mwerindeovou, Ursulou Komuhangiovou a další vizionářkou Angelinou Migishaovou (1947–2000) vytvořili v jeho sídle Hnutí za obnovu Desatera božích přikázání a získali první stoupence. Angelina Migishaová již od roku 1984 na základě zjevení veřejně vyhlášovala, že pod vedením Ježíše a Marie má být vybráno 12 apoštolů – šest mužů a šest žen. Do konce roku 1989 bylo ke čtyřem zakladatelům určeno dalších osm apoštolů. Po smrti Paula Kashakua (1991) stanul Kibweter jako nejstarší z apoštolů v jejich čele jako biskup, ale faktickou vůdkyní hnutí byla pravděpodobně nadále Credonia Mwerindeová. Ke hnutí se postupně připojili dvě řeholnice a tři kněží, mezi nimi i Dominic Kataribaboo (1936–2000), na Západě vzdělaný kněz a svého času i jeden z kandidátů na římskokatolického biskupa.

Hnutí předávalo zájemcům předpovědi o budoucích katastrofách, podob-

Konzervativnější než samotný papež

Mariánská hnutí jsou stále významnější součástí římskokatolické církve. K tradičním místům mariánských zjevení (mexické Guadeloupe, francouzské Lourdy, portugalská Fatima a mnoho dalších) rychle přibývají nová. **V Evropě je nejznámější Medjugorje v Bosně a Hercegovině.** Světová síť příznivců těchto zjevení (jednotlivců i skupin s až miliony stoupenců) sdílí konzervativní, tradicionalistický a fundamentalistický

typ zbožnosti. Tito římsští katolíci palčivě pociťují zkaženost tohoto světa, naléhavě očekávají jeho konec a příchod božího království. Zjevení Panny Marie jsou považována za jedno ze znamení tohoto blížícího se konce a zároveň tento konec někdy předpovídají a své příjemce na něj připravují. K církvi a k jejímu směřování po II. vatikánském koncilu (1962–1965) **jsou mírně kritičtí, ale v naprosté většině nezpochybňují svou**

příslušnost k místní farnosti (kde bývají často velmi aktivní) a poslušnost biskupovi. Postoj římskokatolických hodnostářů k tomuto širokému lidovému hnutí není jednoznačný. Někteří jsou velmi kritičtí zvláště vůči lidovému pojetí konce světa a poukazují na pověrečnost a nedostatečné teologické zakotvení jednotlivých hnutí. Jiní hodnostáři si hnutí naopak cení pro konzervativní hodnoty, které uchovávají.

ných egyptským ranám, a o druhém příchodu Krista. V roce 1991, po dvou letech svého veřejného působení, vydali knihu *Aktuální poselství z nebes: konec nynější doby* jako základní text, s nímž musel být každý stoupenec důkladně obeznámen. Z knihy je zřejmé, že se hnutí nepovažovalo za nové náboženství, ale že svůj úkol vidělo ve volání katolíků, protestantů i muslimů k poslušnosti Desatera. Apokalyptický tón knihy nebyl zásadně odlišný od poselství v jiných mariánských hnutích, ale obsahoval i určité specifické důrazy, např. vizi tří dnů temnoty na Zemi. Až temnota nastane, všichni věrní vejdou do předem připravené budovy, v níž setrvají izolováni od světa a lidstva za zavřenými dveřmi a okny, vybaveni potravinami a prostředky pro svícení. Tři čtvrtiny lidstva během těchto tří dnů zatím v apokalyptických událostech zahynou. Ti, kteří přežijí, budou žít na obnovené Zemi. Silným motivem knihy je varování před demony a působením ďábla ve světě. Obyvatelstvo Ugandy je v ní považováno za vyvolený národ, za nový Izrael. Hnutí vyhlíželo znamení konce světa a mezi ně počítalo i svou vlastní existenci. Hnutí za obnovu Desatera božích přikázání i jeho ústředí v Kanungu bylo připodobněno Noemově arše.

Doba „prosívání“

Apokalyptické učení se během 90. let upřesňovalo a je pravděpodobné, že nakonec bylo vypracováno do stabilního přesvědčení o tom, že konec světa nastane s koncem roku 2000. Podle knihy *Aktuální poselství z nebes* je to sám Ježíš Kristus, kdo prohlašuje, že po roce 2000 nenastane rok 2001, ale rok 1. Doba od těchto zjevení do roku 2000 je chápána jako doba „prosívání“, tedy třídění lidí podle jejich vztahu k Desateru. V úředním dokumentu z roku 1998 hnutí jasně

vyjádřilo přesvědčení, že po roce 2000 pro novou generaci, která vstoupí do nové země bez utrpení a bídy, nastane rok 1. Podobně i ve varování, zasláném úřadům v lednu 2000, hnutí uvádělo, že jeho mise bude brzy uzavřena, neboť nebude žádný rok 2001. Ti, kdo dodržují Desatera, vytvoří novou generaci, pro niž bude následující rok rokem 1. Vztah hnutí k času ukazuje také skutečnost, že na jeho pozemcích byly pěstovány jen plodiny, které přinášely plody zanedlouho.

V posledních letech 20. století znamenalo hnutí finanční prosperitu a stálý růst – mezi nově příchozími byli především nespokojení římská katolíci. Byli to většinou příslušníci ugandské střední třídy, motivovaní hnutím, aby se řídili evangelijním vzorem a opouštěli (prodávali) veškerý majetek. Roku 1992 Mwerindeová věnovala hnutí pozemek blízko Kanungu, ob-

Napětí, konflikty a odchod

Život stoupenců hnutí určovala poslušnost Desateru přikázání. Na této poslušnosti je patrná úzkostlivost, neboť hnutí např. raději vyvinulo zvláštní znakovou řeč, jen aby se jeho příslušníci vyhnuli porušení přikázání, které zapovídá křivé svědectví o bližním. Znaková řeč byla ovšem používána jen mimo bohoslužbu. Příslušníci žili v celibátu a možnost sňatku a intimních styků mezi manželi byla odkládána do doby, kdy budou žít v Novém světě. Jejich denní program byl silně organizován – podobně, jako tomu bývá v kláštorech. Kontakt s nečleny hnutí byl minimální.

Vyšetřovatelé našli více než 330 lebek, ale další těla byla spálena tak, že jejich počet nelze určit

chodního centra ve vzdálené ugandské jižní provincii Rukungiri na samé hranici s Rwandou. Hnutí tak získalo ústředí (pod jménem Útočiště Panny Marie). Na pozemku byly postaveny úřední i obytné budovy, kostel a škola, v níž bylo až 300 žáků. V komunitě žilo jednoduchým, jakoby řeholním způsobem několik stovek stoupenců. Další stoupenci žili v jiných oblastech a vytvářeli čtyři hlavní evangelizační centra. Jejich celkový počet přesáhl tisícovku a podle některých odhadů vystoupal dokonce až na čtyři tisíce. Škola v Kanungu byla roku 1998 úředně uzavřena po vážné epidemii spalniček mezi žáky.

Používání jmen bylo (alespoň v poslední době existence hnutí) omezováno. Podobně jako v řadě jiných afrických náboženských hnutí příslušníci „Desatera přikázání“ nosili uniformy, které odlišovaly novice od těch, kdo vykonali sliby dodržování Desatera přikázání, až k těm nejpokročilejším, kteří byli „ochotni zemřít v arše“.

Hnutí prožívalo během celého svého trvání konflikty s těmi příbuznými svými příslušníky, kteří se k hnutí nepřipojili. V prvních letech hnutí to byla Kibwetereova rodina, na jejíž pozemcích hnutí zpočátku sídlilo. Napětí bylo zaznamenáno také ve vztahu s obyvateli Kanungu; jejich skupina dokonce příslušníky hnutí v říjnu roku 1993 na čas vyhnala. Ke konfliktům musíme připojit i nesouhlas římskokatolické církve, s nímž se Hnutí za obnovu Desatera božích přikázání setkávalo a který byl vyjádřen exkomunikací jeho čelních představitelů. Předpověď zápasů a nedorozumění i uvnitř církve ostatně zaznívá také v základní knize *Aktuální poselství z nebes*. Podle velmi tvrdé retoriky i praxe se zdá, že hnutí prožívalo velké interní konflikty se svými odpadlými příslušníky a s potenciálními odpadlíky. Důvodem snad – kromě jiného – mohl být i jejich případný požadavek navrácení vložených prostředků. S těmito konflikty může souviset také to, že na základě jednoho zjevení (jehož okolnosti zůstávají neznámé) Mwerindeová údajně informovala své stoupence, že „nebesa dovolují zabíjet“.

O AUTOROVÍ

Doc. PhDr. **Zdeněk Vojtíšek**, Th.D. je religionista. Působí na katedře psychosociálních věd a etiky Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Je také šéfredaktorem religionistického časopisu Dingir a autorem knihy *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*.

Nebezpečné tiskárny

Němečtí vědci zjistili, že jemné částičky z barevných náplní kopírek a laserových tiskáren prý ohrožují dýchací cesty a mohou dokonce způsobit rakovinu. Plicní buňky lidí, kteří často pracují s těmito přístroji, vykazují genetická poškození. Odborníci navrhuji, aby kopírky a tiskárny byly v oddělených prostorách.

Život pod antarktickými ledy

V hloubce téměř 200 metrů pod ledem objevili v Antarktidě vědci z NASA tvora podobného garnátovi a kus chapadla medúzy. Odborníci přitom předpokládali, že v těchto hloubkách nemůže žít žádný složitější organismus. Oba tvorové se pravděpodobně dostali do nehostinného prostředí náhodou.

extra Svět SERIÁL: SEKTY A NÁBOŽENSTVÍ

➔ Na místě neštěstí v Kanungu vyšetřovatelé našli více než 330 lebek a množství neidentifikovatelných spálených těl

Podle některých svědectví rebelující, nespokojení nebo jen tázající se příslušníci hnutí mizeli. Zmizení bylo vysvětlováno jejich nanebevzetím a pro toto vysvětlení byl použit stejný výraz jako pro ty příslušníky, kteří v hnutí zemřeli. Celkově ale konflikty hnutí příliš nezasáhly. Oponující rodinní příslušníci i odpadlíci zůstali rozdělení a nezíska-

li odlehlosti center hnutí, utajování jeho aktivit, fyzické uzavřenosti hnutí i mentální uzavřenosti jeho stoupenců zůstal úmysl vůdců přivést hnutí k tragickému konci před veřejností zcela skryt až do 17. března 2000. Ráno toho dne se v Kanungu několik stovek příslušníků hnutí shromáždilo ve starém kostele, přestavěném na jídelnu.

ve starém kostele, odhadovaném pouze na základě nalezených lebek). Novější odhady, které berou v úvahu i možný počet obětí, jejichž těla se rozpadla a neumožňují sečtení, uvádějí počty přesahující jeden tisíc.

Hromadná sebevražda, nebo vražda?

Před 17. březnem 2000 byli příslušníci hnutí velmi aktivní. Cestovali po celé zemi, navštěvovali příslušníky hnutí a zvali je, aby ještě před tímto datem dorazili do Kanungu. Komunita v Kanungu prodávala pod cenou své produkty a splácela dluhy. Tři pověření příslušníci hnutí zaplatili 14. března za každého člena komunity v Kanungu daně. Někteří prodávali majetek a likvidovali osobní věci. Dobytek byl porážen. Za utržené peníze nakupovali jídlo, množství coca-coly a benzin, údajně pro nově zakoupený generátor. Večer dne 16. března se komunita i příchozí sešli v budově nového kostela na slavnosti s jídlem a pitím. Následující noc většina strávila modlitbami.

Zmizení bylo vysvětlováno jejich nanebevzetím a pro toto vysvětlení byl použit stejný výraz jako pro ty příslušníky, kteří v hnutí zemřeli

li téměř žádný společenský vliv. Navíc vztahy s úřady mělo hnutí velmi dobré. Podle některých zpráv byla škola uzavřena dokonce jen formálně a výuka v ní probíhala ještě v srpnu 1999.

Noemova archa v plamenech

Pro absenci účinné kritiky ze strany odpadlíků a ostatních oponentů, kvů-

Okna budovy byla zvenku zatlučena prkny a dveře byly zamčeny. Po zpěvu a modlitbách nastal asi v půl jedenácté dopoledne výbuch a vypukl oheň, před nímž se nikdo nezachránil. Vyšetřovatelé našli více než 330 lebek, ale další těla byla spálena tak, že jejich počet nelze určit. Celkově se počet mrtvých při ohni odhaduje na 530, z toho má být téměř 80 dětí.

Pravděpodobně proto, že komunity hnutí i jeho jednotliví členové žili do značné míry izolovaně, nevěděla veřejnost ani v nejmenším o násilí, které této události předcházelo. Do konce března 2000 vyšetřování odhalilo na čtyřech místech Ugandy na pozemcích, které patřily hnutí, hromadné hroby. V týdnech před 17. březnem v nich bylo pohřbeno asi 450 lidí; je ovšem třeba připustit, že policie nemusela zdaleka všechny hroby objevit. Oběti byly různým způsobem zavražděny a až na výjimky byly nahé. Podle zprávy ugandské policie z července 2000 dosáhl celkový počet násilně zemřelých příslušníků Hnutí za obnovu Desatera božích přikázání asi 780 (při počtu obětí

Ráno se před desátou hodinou shromáždili v novém kostele a asi za půl hodiny odešli do staré budovy, která pravděpodobně představovala Noemovu archu. Ti, kdo do ní odešli, měli v temnotě a izolaci od světa strávit tři dny. Zanedlouho ji ale zničil výbuch a prudký oheň.

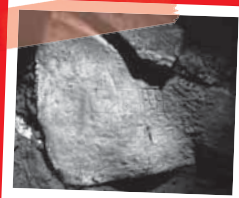
Celý případ nadále obsahuje mnoho tajemství. Zdá se, že vůdcové hnutí zahynuli. Jejich těla ovšem nebyla identifikována, a proto na ně byl alespoň formálně vydán zatykač. Někteří z příslušníků hnutí patrně spáchali sebevraždu, ale většina byla pravděpodobně zavražděna. Verzi sebevraždy je ovšem možné zpochybnit poukazem na to, že sebevražda by odporovala jak tradiční víře Afričanů, tak víře římských katolíků. Smrti upálením navíc bývají v tradičních afrických společnostech trestáni čarodějníci a čarodějnice, a takovou smrt by si žádný římský katolík tedy asi nepřál. Důvod násilí není znám a je možné se např. domnívat, že - jak již bylo naznačeno - stále více členů odcházelo a chtělo zpět dary, které hnutí věnovali, což mohlo skupinu přivést do

Život v krutých vzpomínkách

Náboženská situace v Ugandě je málo přehledná, řada hnutí kombinuje prvky různých duchovních tradic a některá z nich jsou přesvědčena o svém oprávnění páchat násilí. Na přelomu 20. a 21. století totiž zůstávají velmi živé vzpomínky na totalitní vládu diktátora Idiho Amina Dady (asi 1924–2003) mezi lety 1971 a 1979, při níž bylo zavražděno mnoho desítek, možná dokonce stovek tisíc obyvatel, na vraždění za jeho nástupce Miliona Oboteho (1924–2005) nebo na genocidu v sousední Rwandě roku 1994, při níž zahynul téměř milion lidí. Násilí a fanatickou křesťanskou víru (kromě jiného i s důrazem na dodržování Desatera přikázání) spojují některé ozbrojené skupiny, hlavně Hnutí Ducha svatého Alice Aumy (Lakweny, 1956–2007) a Armáda božího odporu Josepha Konyho (*1961). Objevila se také řada vizionářů. Značného ohlasu například dosáhla rwandská dívka Specioza Mukantabanaová.

Cenný náález z Pražského hradu

Archeologové z Akademie věd při záchranném výzkumu na Pražském hradě objevili další část nejstaršího opevnění a vyrytý schematický náčrt, který pravděpodobně znázorňuje některou z hradních staveb. Stáří náčrtu vědci odhadují na tisíc let.

Konopí jako lék

Regulační úřady v Británii a Španělsku ve druhém čtvrtletí letošního roku pravděpodobně povolí prodej léku na roztroušenou sklerózu Sativex. Regulační došli k závěru, že lék, který se vyrábí z konopí, je opravdu účinný a přitom bezpečným přípravkem.

SERIÁL: SEKTY A NÁBOŽENSTVÍ **extra Svět**

finančních problémů. Jinou možností je spor ve vedení hnutí, jehož důsledkem byly vraždy před 17. březnem i požár tohoto dne.

V úvahu je ale třeba vzít i to, že scénář konce světa a začátku nového mohl obsahovat představu vytržení svatých věrných křesťanů před závěrečnými apokalyptickými událostmi. Tomu by nasvědčovalo jedno ze zjevení, které údajně obdržela Mwerindeová 8. dubna 1998, dále pak svědectví, podle něhož byli příslušníci hnutí přesvědčeni o tom, že je Panna Maria vezme do nebe, a především skutečnost, že před 17. březnem svěřili důležité dokumenty do rukou místní policie. Mezi doku-

Hnutí za obnovu Desatera božích přikázání

Příslušníci hnutí se považovali za římské katolíky, ačkoli bylo hnutí formálně nezávislé (samostatně registrováno u ugandských úřadů), církev silně kritizovalo a vymanilo se z pravomoci místních biskupů. Zbožnost i liturgie příslušníků hnutí byla katolická, hnutí mělo v úctě papeže a život v ústředí hnutí v Kanungu **byl podobný životu v řeholním společenství**. Navzdory silné kritice ze strany hnutí římskokatolických hodnostářů s jeho představiteli

několikrát jednali o návratu hnutí do církve. Hnutí také **darovalo svou základní knihu papeži Janu Pavlu II.** při jeho návštěvě Ugandy roku 1992 a jeho údajné schválení této knihy mělo pro stoupence hnutí a jejich misijní aktivitu velký význam.

Podobně jako jiní fundamentalističtí křesťané věřili i příslušníci Hnutí za obnovu Desatera božích přikázání ve **vytržení svatých**. Tato víra vychází z několika zmínek v listech apoštola Pavla

a z doslovného pochopení biblické knihy Zjevení Janovo. **Vytržením se myslí záchrana věrných křesťanů ze Země** před tím, než bude spolu se svými zbylými obyvateli soužena hrozivými apokalyptickými událostmi. Po těchto událostech má Ježíš Kristus přijít na Zemi podruhé a nastolit říši míru. Věrní křesťané, kteří byli dříve vytrženi, se mají vrátit spolu s ním, aby žili v tisícileté říši na obnovené Zemi.

by se v hnutí během krátké doby objevilo tolik set odpadlíků a nepřátel, že by se tito nepřátelé nijak mimo hnutí neprojevovali a že by žádný z nich vraždě neunikl.

Ovšem proti této možnosti, která nicméně zůstává nejpravděpodobnější, hovoří skutečnost, že příslušníci hnutí se považovali za katolíky, jimž je sebevražda zapovězena. Navíc se důsledně snažili dodržovat Desatero, které zabít zapovídá. Na druhou stranu ze zkušenosti s násilnými náboženskými hnutími vyplývá, že sebevraždy a vraždy mohou být označeny jinými pojmy tak, aby tyto činy nebyly v přímém rozporu s přesvědčeními příslušníků hnutí. Každopádně ale množství otázek nutí k opatrnosti před definitivními soudy, jež nemohou být jiné než spekulativní. Naděje, že skutečnost bude s jistotou odhalena, bohužel stále slábne. ■

menty byly i ty, jimiž příslušníci hnutí udělovali právo na pozemky bývalým členům. Ti byli vyzváni, aby činili pokání, obnovili komunitu a pracovali uprostřed apokalyptických událostí ve smyslu své obnovené víry po dalších několika měsících, které zbývají. Toto chování by dávalo smysl tehdy, pokud by věrní byli 17. března vytrženi a pokud by na konci roku 2000 nastal konec světa, Kristův druhý příchod a začátek nové Země. Příslušníci hnutí pravděpodobně předpokládali, že po vytržení by se na již obnovenou Zemi vrátili. Pro období po jejich návratu mohl být určen nový kostel, který komunita postavila a dosud jen velmi málo využila.

Nerozluštěná tajenka

Tuto možnost by podporovalo chování příslušníků hnutí před 17. březnem, které se zdá být spíše radostného charakteru. I metafora budovy a celé-

ho hnutí jako Noemovy archy by odpovídala předpokladu, že myšlenka vytržení sehrála klíčovou roli. Oheň mohl do tohoto scénáře nějakým, dosud nevysvětleným způsobem zapadat. Dokonce by v této logice mohlo být naznačeno možné vysvětlení vražd před 17. březnem: mohly být provedeny s dobrým úmyslem např. proto, že zavraždění nebyli ještě natolik pokročilí, aby byli ochotni zemřít v arše. Vrahy mohli být pokročilejší příslušníci hnutí, přesvědčení o tom, že prokazují zavražděným službu a že sami za čas dojdou nebe. Provedení vražd různými způsoby by mohlo ukazovat na více pachatelů, kteří by tak navíc překonali zábrany, jež by jim 17. března mohly bránit ve spáchání kolektivní vraždy (a možná i vlastní sebevraždy) ve starém kostele. Možnost, že vraždy byly vykonány s dobrým úmyslem, se zdá pravděpodobnější než možnost, že

Seriál: Sekty a náboženství**Svět**

Tento článek je čtrnáctým ze série textů o náboženstvích, světových hnutích, sektách a jejich duchovních vůdcích.

- Svět 9/07 – Hnutí Grálu: synové Člověka
- Svět 10/07 – Svědkové Jehovovi: Čekání na Armagedon
- Svět 11/07 – Tajemné zednářské lóže
- Svět 12/07 – Sebevražedná brána do nebe
- Svět 4/08 – Kult osobnosti Sri Chinmoye
- Svět 6/08 – Scientologie: náboženství úspěchu
- Svět 7–8/08 – Fa-lun-kung: růst v utrpení
- Svět 11/08 – Svatyně lidu: tragédie pozemského ráje
- Svět 3/09 – Osho: enfant terrible duchovního života
- Svět 9/09 – Parsifal Imanuel: podivinský Mesiáš
- Svět 10/09 – Islám: když Strana brojí proti Tradici
- Svět 1/10 – Mimoszemšťané hovoří k lidem
- Svět 2/10 – Návrat k pohanským kořenům

Svět 3/10 – Nebesa dovolují zabít